

Нерушійан Ярослав Дмитрович

директор

Кілійський ліцей Кілійської міської ради

м. Кілія, Україна

Семененко Ольга Володимирівна

заступник директора з навчально-виховної роботи

Кілійський ліцей Кілійської міської ради

м. Кілія, Україна

Кравець Наталія Юрївна

завідувач науково-методичної лабораторії початкової освіти

кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1257-0927>

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Ключові слова: індивідуальна програма розвитку, інклюзивне освітнє середовище, психолого-педагогічний супровід, соціалізація, співпраця.

Сьогодні одним із пріоритетних векторів розвитку сучасного суспільства є впровадження принципів інклюзії в освіті. Актуальність проблеми зумовлена зростанням чисельності дітей з особливими освітніми проблемами, які потребують індивідуального підходу, створення адаптованого освітнього середовища та надання спеціальних освітніх послуг, які б сприяли їхній соціальній адаптації та інтеграції.

Протягом останнього десятиліття проблемами інклюзивної освіти займалися такі вчені, як Н. Андрійчук, Н. Артюшенко, Л. Будяк, І. Дмитрієва, А. Колупаєва, Т. Сак, Н. Софій, О. Чеботарьова, А. Шевцов та інші. Над особливостями психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзії працювали В. Кравець, С. Миронова, Ю. Найда, С. Сорокоумова. Різні аспекти створення інклюзивного освітнього середовища досліджували Т. Зубарева, С. Кондратьєва, Л. Олтаржевська та інші.

Зосереджуючись на інклюзивному навчанні, зауважимо, що однією із базових умов його ефективної реалізації є створення інклюзивного освітнього середовища в закладі освіти. Першочергово це забезпечення фізичної доступності, що передбачає безперешкодний доступ до будівлі, приміщень та укриття для осіб з маломобільних груп населення, безперешкодне пересування між поверхами, а також адаптацію приміщень, спеціального обладнання, дидактичних засобів відповідно до потреб дітей з особливими освітніми потребами [1; 3]. Водночас не менш важливу роль відіграє створення психологічно комфортного клімату для всіх учасників освітнього процесу, що досягається завдяки постійному психолого-педагогічному супроводу дітей з особливими освітніми потребами командою фахівців, до складу якої входять учителі-

предметники, асистенти учителя, учитель-логопед, практичний психолог.

Головним завданням команди психолого-педагогічного супроводу в закладі освіти є розробка індивідуальної програми розвитку для дитини з особливими освітніми потребами, метою якої є визначення освітніх цілей і завдань на основі її актуального рівня навчальних досягнень; визначення та забезпечення додаткових потреб дитини, необхідних для її успішного розвитку та навчання; здійснення необхідних змін в освітньому процесі (адаптація і модифікація) [1; 3]. Одним із ключових факторів успішної діяльності команди психолого-педагогічного супроводу є конструктивна співпраця з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру з питань визначення/перегляду рівнів підтримки дитини, і, безперечно, залучення батьків до розробки та реалізації індивідуальної програми розвитку дитини. Крім того, значимим у цьому процесі є забезпечення функціонування ресурсної кімнати.

З огляду на зазначене вище, основоположне визначення інклюзивного навчання представлено в Законі України «Про освіту», де «інклюзивне навчання» предсталено як «систему освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників», а «інклюзивне освітнє середовище» як «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей» [2].

Варто наголосити, що успішна реалізація інклюзивного навчання в закладі освіти передбачає системний підхід до її організації. Ця позиція знайшла своє відображення у спрямуванні пріоритетних напрямів освітньої діяльності та стратегічного розвитку низки закладів загальної середньої освіти, зокрема і Кілійського ліцею Кілійської міської ради. Так, долучившись в 2024 році до Швейцарсько-українського проекту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», ліцей розробив стратегію розвитку, визначивши однією із стратегічних цілей – безпечне та сучасне освітнє середовище, сприятливе для навчання, самовираження і самореалізації учнів [4].

Ставлячи за завдання в межах зазначеної вище стратегічної цілі налагодження активної співпраці між учасниками освітнього процесу задля адаптації освітнього середовища до потреб дитини, впродовж 2024-2025 років ліцей активно реалізує проєкт розвитку «Інклюзивна освіта – рівність, доступність для кожної дитини».

Зауважимо, що розробка проєкту «Інклюзивна освіта – рівність, доступність для кожної дитини» відбувалася з дотриманням принципів педагогіки партнерства та соціального партнерства, серед яких – формування позитивного ставлення до інклюзії в усіх учасників освітнього процесу, толерантності, поваги до особистості,

доброзичливості і довіри у стосунках; створення інклюзивної культури, де кожен учень відчуває себе цінним і прийнятним [1; 3].

Наголосимо, що запорукою успіху реалізації проєкту стало якісне кадрове забезпечення. По-перше, це кваліфіковані педагоги, які володіють методиками диференційованого навчання, адаптації та модифікації навчальних матеріалів. По-друге, асистенти вчителя, які надають індивідуальну підтримку дітям з особливими освітніми потребами та сприяють їхній соціалізації та самостійності. По-третє, корекційні педагоги, які проводять індивідуальні та групові заняття, спрямовані на подолання або пом'якшення наявних труднощів у навчанні, розвитку пізнавальних процесів, мовлення, моторики, емоційно-вольової сфери та соціальної адаптації. У тісній співпраці усіх педагогічних працівників досягається головна мета – створення інклюзивного освітнього середовища, сприятливого для адаптації та інтеграції кожної дитини.

Насамкінець зазначимо, що регулярний моніторинг ефективності впровадження в закладі освіти принципів інклюзивної освіти, оцінка розвиткового та навчального прогресу дітей з особливими освітніми потребами є невід'ємною складовою забезпечення її якості та подальшого розвитку. Так, за результатами поточного моніторингу, представленого під час звітної конференції з перебігу реалізації стратегії розвитку закладу освіти, Кілійський ліцей демонструє сталу динаміку у впровадженні принципів інклюзивної освіти. Сформовані механізми співпраці між педагогічними працівниками ліцею, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру та батьками забезпечують цілісність супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Результати реалізації проєкту розвитку «Інклюзивна освіта – рівність, доступність для кожної дитини» свідчать про зростання рівня інклюзивної культури в ліцеї, підвищення рівня соціальної адаптації та навчальних досягнень дітей з особливими освітніми потребами.

Таким чином, досвід Кілійського ліцею підтверджує, що реалізація принципів інклюзивної освіти для забезпечення інклюзивного освітнього середовища є запорукою не лише успішної соціалізації дитини, але й розвитку демократичного суспільства, де кожен має рівні можливості для навчання, розвитку та самореалізації.

Список використаних джерел

1. Миронова С. П. Нова українська школа : особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Астон, 2020. 176 с.
2. Про освіту : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Прохоренко Л. І., Бабяк О. О., Засенко В. В., Ярмола Н. А. Учні початкових класів із особливими освітніми потребами: навчання та супровід : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 160 с.
4. Стратегія розвитку закладу. Кілійський ліцей. URL : <https://surl.li/lvzlj> (дата звернення: 19.04.2025).

Yaroslav Nerushiian

Headmaster

Kiliia lyceum of Kiliia town council

Kiliia, Ukraine

Olha Semenenko

Deputy Director of Educational Work

Kiliia lyceum of Kiliia town council

Kiliia, Ukraine

Kravets Nataliia

Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Primary Education of the

Department of Preschool and Primary Education

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION: PRACTICAL ASPECTS

Keywords: individual development program, inclusive educational environment, psychological and pedagogical support, socialization, cooperation.

Паламарчук Ірина Вячеславівна

завідувач науково-методичної лабораторії дошкільної освіти

кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8206-2229>

УНІВЕРСАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: СТРАТЕГІЯ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: дошкільна освіта, освітній простір, середовищний підхід, універсальне освітнє середовище, універсальний дизайн, модернізація дошкільної освіти, якість освіти

Забезпечення якості дошкільної освіти є одним із ключових викликів сучасної освітньої політики, оскільки саме в ранньому дитинстві закладаються фундаментальні основи подальшого розвитку особистості.

Відповідно до Закону «Про освіту», універсальний дизайн у сфері освіти, це дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну (ст. 1, ч.1, п.28) [5].

Законом України «Про дошкільну освіту», визначено, що забезпечення доступності дошкільної освіти містить: дотримання принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування в освітньому процесі (стаття 10, ч.2); а ст. 41.ч. 3 вказує на те, що створення в закладі дошкільної освіти безпечного, здорового та інклюзивного чи спеціального освітнього середовища, універсального